

meteor

2020. augusztus 13.

A Nap már jócskán alámerült a nyugati horizonton, utolsó sugaraival még megszínezi a kósza felhőfoszlányokat, az ég alja bíbor színre vált, majd lassan besötétedik. Tücsökciripelés. Egy foci pályányi rét körül autók és sátrak sokasága, jó kedvű emberek beszélgetnek, és tompa vörös fényű zseblámpák – mint megannyi szentjánosbogár – mozognak szerteszét. Itt-ott halk motorok zümmögése jelzi a már beüzemelt műszereket. Távcsovek mindenfelé az 5 centiméterestől a 60 cm-es óriásig. A rét lassanként megtelik emberekkel. Fölöttük egyre sötétedik az égbolt, szépen kirajzolódnak a nyári ég ismerős csillagképei, már a Tejút ezüstös sávja is majdnem teljes pompájában ragyog. Hamarosan felkiáltások hallatszanak: „ott jön az ISS”, majd: „Óóó milyen szép meteor,” „itt van a Szaturnusz”, „nézzétek meg az Örvény-ködöt”, „Uránusz a Nagy Dobsonban!” és egyre-másra következnek az új célpontok, s a legkitartóbbakat itt köszönti a hajnali pirkadat. Nagyszerű dolog végigsétálni a távcsovek között, egy érdeklődő számára valóságos felfedező túra. Sok helyen készülnek fotók az előre kiválasztott égitestekről, mások nagy égi panorámákat igyekeznek megörökíteni, vagy éppen csendes kintartással észlelnek bolygókat, változócsillagokat. Kisebb csoportokban szabad szemel meteor megfigyelés is zajlik, az észlelők reakciója (a hanghatás) rendszerint arányos a felvillanó meteor, vagy éppen tűzgömb fényességével.

Tarján. Egy nagyon változatos természeti környezetben lévő, takaros kis település a Gerecse-hegységben. A falu szomszédságában lévő Német Nemzetiségi Ifjúsági Tábor az elmúlt 14 évben volt az otthona az MCSE legnagyobb rendezvényének, a Meteor Távcsoves Találkozóknak. Az amatőr csillagászok szerte az országban minden évben ezekre a napokra várnak; hónapok óta tervezgetnek, készülnek, gyűjtenek, spó-

rolnak, hogy akár több száz kilométer távolságból – vonattal, busszal, autóval, robogóval, vagy éppen stoppolással – eljussanak ide. Itt nem számít, hogy ki gazdag, vagy éppen szegényebb, mi a végzettsége, hány diplomája van, milyen a világnézete, hívő, vagy ateista, itt egy dolog számít: a csillagos égbolt szeretete, a kíváncsiság, a megismerés, a tapasztalás, a tudás befogadásának és átadásának öröme.

Nagyon szép – ma már amatőr csillagászati történelemnek számító – előlete van ezeknek az összejöveteleknek. A Magyar Csillagászati Egyesület újjáalakulása előtti időkben a Csillagászat Baráti Köre országos találkozói, illetve a Szakkörvezetói Találkozók teremtettek kiváló alkalmakat arra, hogy az egymást csak levelezés útján ismerő amatőrök személyesen is találkozhassanak, megosztva észlelési és távcsovépítési tapasztalataikat. (Ne feledjük, akkor se mobiltelefon, se internet nem volt, és az amatőrök többsége maga tervezte, építette – szó szerint összebarkácsolta – távcsoveit, az égi jelenségek megörökítése kizárólag analóg fényképezőgéppel, az „utómunka” pedig a fűrdőszobai fotó laborban történt!) Ezek a rendezvények kevés lehetőséget biztosítottak csillagászati észlelésekre, a fő értékük a kapcsolatteremtés és az elméleti képzés volt, olyan kiváló egyéniségek tolmácsolásában, mint Kulin György, Pónori Thewrewk Aurél, Marik Miklós, Almár Iván, Bartha Lajos – és hosszan sorolhatnám.

A szinte egy időben induló két, észlelőknek szóló lap, a Meteor, illetve az Albireo, a 70-es években óriási lendületet adott az amatőr csillagászok munkájának, útmutatók, előrejelzések, észlelési technikák közzétételével és ami nagyon fontos, az adatok összegyűjtésével. Közben megkezdődött egy szerencsére máig tartó folyamat. Ki hinné, hogy immár több, mint fél évszázaddal ezelőtt szervezték az első népesebb észlelőtáborot?

50. évfolyam

Az 1969-es jósfafői „Amatőrcsillagász Camping” főként Bartha Lajos kitartó munkájának köszönhetően jöhetett létre. (Annak idején, hajdúnánási amatőrként erről a táborról a Föld és Ég hasábjairól értesültem, miközben szakkörvezetőnk, Halmi Gyula tanár úr vezetésével ismerkedtünk a csillagos ég rejtelseivel, éppen az első 150 mm-es tükrös távcsövünket építettük. Akkor még nem is sejtettem, hogy jó másfél évtizeddel később én is Jósfafőről fogom szemlélni az égbolt csodáit.)

Szerte az országban gomba módra szaporodtak a bemutató csillagvizsgálók, sorra alakultak szakkörök, amatőrcsillagász közösségek. Noha a fényszennyezés akkor még nem keserítette meg annyira az amatőrök életét, mint manapság, de egyre többen keresték a zavartalan helyről történő észlelési lehetőségeket. Különösen a jelentősebb meteorrajok aktivitása idején sok kis észlelőcsoport szerveződött. Szinte lehetetlen felsorolni, hogy hány helyszínen – kezdetben főként helyi amatőrök kezdeményezésére, majd a TIT, illetve az MCSE szervezésében – jöttek létre a népesebb észlelőtáborok: Berekfürdő, Péntesgyőr, Ráktanya, Dombaytó, Rókafarm, Ágasvár, Szentlélek, Tarján...

Mit adott nekünk Tarján? Nagyszerű közös élményeket, barátokat, újabb és újabb motivációt, szellemi és fizikai töltekezést. Vajon hány vaskos kottában lehetne közzétenni az itt elhangzott előadások anyagát? A témák legalább annyira változatosak, mint a csillagos ég jelenségei; a csillagászat és űrkutatás legújabb eredményeitől, az évfordulón, megemlékezéseken át a csillagászat-történetig, az amatőr felfedezésekig, az észlelési eredmények bemutatásáig terjed a spektrum. Nem véletlen, hogy az előadók között egyaránt találunk hivatásos és amatőrcsillagászt, tudománytörténészt, fizikust, műszerfejlesztőt, pszichológust, könyvtárost, és még sok más megszólalót – akik saját szakterületük és az amatőrcsillagászat kiváló művelői.

Ma már nem okoz problémát kész távcsöveket, okulárokat, az asztrofotózáshoz szükséges érzékeny kamerákat, vagy egy adott speciális megfigyelésre optimalizált eszközöket beszerezni. Globális világ – globális kínálat. Persze az árak is globális árak, ezen a téren tényleg „határ a csillagos ég”! Éppen ezért különösen fontosnak tartom, hogy még nem halt ki a kreativitás, az amatőrcsillagászati innováció. Így az észlelőretea mindig tanúi lehetünk soha nem szabadalmaztatott, ám kiváló ötleteknek; óriás tükrös binokulár, motorizált „fogorvosi” észlelőszék, Kutter-távcső, H-alfa távcsőtuning, ekvatoriális platform, Brandt-féle napokulár elvén működő napészlelő binokulár, dörzshajtású távcsőmechanika, all-sky kamera... Tessék csak megnézni a táborok kép- és videogalériáját, pazar ötletek sorozatát láthatjuk.

Az amatőrcsillagász valóban különleges fajta, talán nem túlzás, ha azt mondom: amatőrnek lenni életforma. (Ezért is értetlenül állok az ilyen szövegű hirdetések előtt: „csillagászati felszerelésem eladó hobbi-váltás miatt”). A csillagos ég szépsége és egyedisége igenis vonzza a fiatalokat, hány példát lehetne felsorolni, amikor egy-egy társunk jelenléte, észlelési aktivitása csökken (tanulmányok, diploma, új munkahely, házasság, gyerekek, költözködés...), aztán akár egy évtizeddel később ismét visszatér a közösséghez. Meggyőződésem, hogy a csillagos éghez kötődő ifjúkori élmény végig kíséri az ember életét. Ebben a közösségben óriási összetartás munkálkodik, hisz végül is akik e sorokat olvassák, mindannyian Kulin György szellemi örökösei.

Ezek a gondolatok kavargotak a fejemben 2020. augusztus 13-án este, miközben kísértáltam a kertbe, hátha látok még néhány Perseidát. Erős hiányérzetem volt, hogy nem lehetünk ott a tarjáni észlelőretea, és mindjárt kezdődik főtítkárunk, Mizser Attila előadása: „Tarjától – Tarjánig”...

Újvárosy Antal

